

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення вченої ради університету
29 серпня 2022 року,
протокол № 3

Ректор, голова вченої ради університету,
доктор юридичних наук, професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК

м.п.

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ОСНОВИ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА»
для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр
за спеціальністю 232 Соціальне забезпечення
галузі знань 23 Соціальна робота

РОЗРОБНИКИ:

Доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права,
кандидат юридичних наук, доцент
02 серпня 2022 року

Роман ГАВРІК

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
04 серпня 2022 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри,
доктор юридичних наук, професор
04 серпня 2022 року

Олександр БУХАНЕВИЧ

В. о. декана юридичного факультету,
кандидат юридичних наук, доцент
24 серпня 2022 року

Віктор ЗАХАРЧУК

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
25 серпня 2022 року, протокол № 1.

голова методичної ради університету,
кандидатка наук з державного управління,
доцентка

25 серпня 2022 року

Ірина КОВТУН

ЗМІСТ

Стор.

1.	Опис навчальної дисципліни	3
2.	Заплановані результати навчання	4
3.	Програма навчальної дисципліни	7
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни	9
	4.1. Тематичний план навчальної дисципліни	9
	4.2. Аудиторні заняття	10
	4.3. Самостійна робота здобувачів вищої освіти	10
5.	Методи навчання та контролю	10
6.	Схема нарахування балів	10
7.	Рекомендована література	11
	7.1. Основна література	11
	7.2. Допоміжна література	12
8.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	13

1. Опис навчальної дисципліни

1.	Шифр і назва галузі знань	– 23 Соціальна робота
2.	Код і назва спеціальності	– 232 Соціальне забезпечення
3.	Назва спеціалізації	– -
4.	Назва дисципліни	– Основи теорії держави і права
5.	Тип дисципліни	– обов'язкова
6.	Код дисципліни	– ОП.232.Б9
7.	Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	– перший
8.	Ступінь вищої освіти, що здобувається	– бакалавр
9.	Курс / рік навчання	– перший
10.	Семестр	– другий
11.	Обсяг вивчення дисципліни:	
	1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 4/120
	2) денна форма навчання:	
	аудиторні заняття (годин)	– 48
	% від загального обсягу лекційні заняття (годин)	– 40
	% від обсягу аудиторних годин семінарські заняття (годин)	– 26
	% від обсягу аудиторних годин самостійна робота (годин)	– 54
	% від обсягу аудиторних годин самостійна робота (годин)	– 22
	% від загального обсягу тижневих годин:	– 46
	аудиторних занять	– 72
	самостійної роботи	– 60
	3) заочна форма навчання:	
	аудиторні заняття (годин)	– 3,2
	% від загального обсягу лекційні заняття (годин)	– 4,8
	% від обсягу аудиторних годин семінарські заняття (годин)	– 16
	% від обсягу аудиторних годин самостійна робота (годин)	– 13,3
	% від обсягу аудиторних годин самостійна робота (годин)	– 12
	% від обсягу аудиторних годин самостійна робота (годин)	– 75,0
	% від обсягу аудиторних годин самостійна робота (годин)	– 4
	% від обсягу аудиторних годин самостійна робота (годин)	– 25,0

самостійна робота (годин)	– 91
% від загального обсягу тижневих годин:	– 86,7
аудиторних занять	– 4
самостійної роботи	– 26,0
12. Форма семестрового контролю	– екзамен
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	– -
2) супутні дисципліни	– ОП.232.Б.3. Система соціального забезпечення. В.232.Б.2.2. Соціальне законодавство.
3) наступні дисципліни	– ОП.232.Б.5. Право соціального забезпечення. ОП.232.Б.8. Трудове право. ОП.232.Б.23. Міжнародні та європейські соціальні стандарти. ОП.232.Б.25. Судовий захист права на соціальне забезпечення. В.232.Б.3.1. Конституційні гарантії права на соціальний захист. В.232.Б.3.2. Соціальні права людини. В.232.Б.6.6. Сімейне право.
14. Мова вивчення дисципліни	– українська.

2. Заплановані результати навчання

Навчальна дисципліна «Основи теорії держави і права» забезпечує програмні компетентності та програмні результати навчання, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни, передбачених освітньо-професійною програмою «Бакалавр соціального забезпечення»:

ЗК 01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 03. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 05. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 08. Здатність до використання інформаційних і комунікаційних технологій до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 09. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

СК 01. Здатність аналізувати суспільні процеси пов'язані з соціальним розвитком Української держави, розуміти природу, динаміку, принципи організації системи соціального забезпечення, форми та способи взаємодії уповноважених органів та закладів.

СК 02. Здатність розуміти нормативно-правову базу стосовно сфери соціального забезпечення.

ПР 08. Застосовувати засоби соціально-правової політики в сфері соціального захисту, базові знання з юриспруденції та законодавства України в галузі соціального забезпечення.

ПР 16. Застосовувати нормативно-правову базу в захисті соціальних груп населення, демонструвати практичні навички застосування норм права щодо відносин, котрі виникають при наданні окремих видів соціального забезпечення.

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:	
1. Знання <i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i>	
1.1)	описувати загальні об'єктивні закономірності розвитку державно-правової дійсності на всіх історичних етапах її існування;
1.2)	називати базові державно-правові поняття, що є вихідними засадами для галузевих юридичних наук та спеціальних правових дисциплін, ступінь засвоєння яких істотно вплине на подальше вивчення інших юридичних наук;
1.3)	визначати природу і закономірності розвитку державно-правової сфери життя суспільства в рамках системного підходу, в якому теорія держави і права виступає як фундамент юридичного світогляду, мислення і культури майбутніх спеціалістів-правознавців;
1.4)	відтворювати основні правові конструкції – вчення про норми права, правові відносини, систему права та правову систему тощо;
1.5)	впорядковувати юридичну термінологію, необхідну для опанування галузевих, спеціальних та прикладних юридичних наук.
2. Розуміння <i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i>	
2.1)	пояснювати основні правові терміни і категорії;
2.2)	класифікувати методи наукового пізнання державно-правових явищ;
2.3)	обговорювати сучасні досягнення наукової думки в галузі теорії держави і права;
2.4)	з'ясувати поняття та сутність держави, права та інших основних термінів
2.5)	пояснювати різницю між історичними типами та формами держави, джерелами права.
3. Застосування знань <i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i>	
3.1)	демонструвати навички дослідження закономірностей виникнення розвитку і функціонування держави і права;
3.2)	застосовувати основоположні ідеї та теорії для пояснення явищ державно-правової дійсності;
3.3)	використовувати понятійно-категоріальний апарат юридичної науки для вирішення правових проблем;
3.4)	знаходити різницю між правовими відносинами від інших видів суспільних відносин;
3.5)	критично оцінювати правову систему.
4. Аналіз <i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>	
4.1)	дискутувати з приводу висунутих теорій та тверджень щодо явищ державно-правової дійсності;
4.2)	виділяти головні положення (завдання, пропозиції, оцінки тощо), викладені в певній теорії, твердженні;
4.3)	аналізувати норми права, застосовуючи методи пізнання державно-правових явищ;
4.4)	порівнювати між собою базові теоретико-правові поняття, знаходити їх спільні та відмінні риси;
4.5)	дискутувати щодо сутності та основних властивостей держави і права, ролі і змісту принципів права, особливостей та значущості права як соціального регулятора та його відмінність від інших регуляторів суспільних відносин, структури системи права і системи законодавства, поняття правової системи та зв'язків між її основними

елементами.
5. Синтез <i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>
5.1) розробляти понятійний апарат, що пов'язаний із існуванням та функціонуванням держави і права;
5.2) формулювати власні висновки щодо поняття, явища, яке вивчається;
5.3) обґрунтовувати стан і перспективи розвитку тих або інших інститутів держави і права з точки зору основних постулатів теорії держави і права;
5.4) аргументувати власну точку зору з позицій знання та розуміння основних закономірностей виникнення, розвитку та функціонування держави і права;
5.5) узагальнювати загальні, специфічні та особливі закономірності розвитку державно-правової дійсності, форм і способів впливу держави і права на людину, що дасть можливість зрозуміти природу державно-правових явищ і їх роль у розвитку людської цивілізації.
6. Оцінювання <i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>
6.1) критикувати та пояснювати основні державно-правові інститути та явища;
6.2) обґрунтовувати законність і доцільність правових рішень, що приймаються;
6.3) узагальнювати в систему набуті знання про державу і право, засвоїти науково-правові поняття та категорії, їх сутність, призначення у системі державотворення;
6.4) співвідносити поняття та сутність законності й правопорядку, а так само наслідки, що тягнуть за собою порушення режиму законності;
6.5) робити висновок щодо стану і перспектив розвитку тих або інших інститутів держави і права з точки зору основних постулатів теорії держави і права.
7. Створення (творчість) <i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатомірності та альтернативності сучасної культури)</i>
7.1) розробляти самостійно схеми основних правових понять, розкривати їх сутність;
7.2) робити співвідношення державно-правових явищ, наочно показувати їх значення;
7.3) створювати власні висновки, виробляти самостійне бачення певних явищ державно-правової дійсності на основі вивченого та проаналізованого матеріалу;
7.4) пропонувати шляхи вирішення правових проблем і колізій;
7.5) будувати професійну та буденну діяльність, виходячи з розуміння основних закономірностей виникнення, розвитку та функціонування держави і права.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет теорії держави і права. Поняття та сутність держави. Причини виникнення держави

Предмет теорії держави і права. Місце теорії держави і права в системі юридичних наук. Теорія держави і права як навчальна дисципліна. Суспільство і держава. Влада і норми поведінки в первіснообщинному ладі. Причини виникнення держави: а) економічна теорія; б) природно-правова (договірна) теорія; в) органічна теорія; г) теорія насильства; д) психологічна теорія.

Основні ознаки держави. Держава і суверенітет. Сутність і призначення держави: а) держава як важливіший елемент політичної системи суспільства; б) держава і громадські організації. Соціальне призначення держави. Визначення поняття «держава». Різноманітність цих визначень в науці про державу.

Тема 2. Типи і форми держави. Правова держава та її основні характеристики

Типологія держав: рабовласницький тип держави, феодальний, буржуазний, соціалістичний. Сучасна (постбуржуазна) держава. Перехідний тип держави. Основні форми держави (загальне поняття). Форма правління. Монархічні і республіканські форми правління.

Форми державного устрою: унітарна держава, федерація, конфедерація. Їх характерні ознаки. Форми державного режиму. Демократичні і антидемократичні режими.

Виникнення та розвиток ідеї правової держави. Основні юридичні ознаки правової держави. Правове забезпечення вільного розвитку особи. Взаємна відповідальність держави і особи. Теорія розподілу влад.

Тема 3. Механізм держави

Поняття механізму держави. Представницькі органи державної влади. Місцеві органи державної влади. Представницькі органи в областях, містах, районах України (крім районів в містах), їх компетенція. Глава держави. Коло повноважень. Виконавчі органи державної влади. Кабінет Міністрів України. Місцеві органи державної виконавчої влади, їх компетенція. Місцеве самоврядування. Судові органи. Прокуратура.

Тема 4. Функції держави

Поняття функцій держави. Якими ознаками характеризуються державні функції. Внутрішні функції держави та їх класифікація. Соціальна функція держави. Основні засоби забезпечення соціальної функції держави, в тому числі в державі перехідного періоду. Зовнішні функції держави та їх види.

Тема 5. Поняття і сутність права. Принципи і функції права

Основні ознаки права, його суспільне призначення. Вчення про походження і сутність права. Основні права людини. Теорія природного права. Історична, реалістична і соціологічна школи права. Теорія нормативізму. Психологічна і матеріалістична теорії права. Деякі загальні ознаки права, що впливають з названих наукових теорій і шкіл про походження і сутність права. Право, економіка, політика (відмінності і взаємозв'язок). Визначення поняття "право". Основні форми (джерела) права.

Загальне поняття про принципи права. Зміст принципів рівноправності, соціальної справедливості, гуманізму, демократизму, принципів законності і відповідальності за вину. Загальне поняття про функції (роль) права в суспільному житті. Регулятивна і охоронна функції права: поняття, способи забезпечення.

Форм суспільної свідомості. Правосвідомість: поняття, структура, роль у суспільному житті.

Тема 6. Право в системі соціальних норм. Норми права та їх структура

Поняття та види соціальних норм. Загальна характеристика норм права і норм моралі, норм громадських організацій, норм звичаїв, традицій, ритуалів. Соціально-технічні норми. Критерії розмежування норм права від норм моралі, інших соціальних норм.

Поняття норми права та її характерні ознаки. Структура (елементи) норми права. Поняття гіпотези, диспозиції і санкції. Способи викладення елементів правової норми в нормативно-правових актах. Види (класифікація) правових норм: за галузями права, за функціями, за характером встановлених норм правил поведінки, за сферою дії.

Тема 7. Нормативно-правові акти та їх систематизація. Система права і система законодавства

Поняття нормативно-правового акту, його особливості, відміна від інших джерел права. Поняття правотворчості. Види нормативно-правових актів. Критерії їх класифікації. Закон. Основні правові ознаки закону. Конституція як основний закон. Підзаконні нормативно-правові акти (укази Президента, постанови Кабінету Міністрів, відомчі і місцеві нормативно-правові акти). Систематизація нормативно-правових актів. Поняття, основні форми систематизації.

Поняття і характерні ознаки системи права. Структурні елементи системи права. Поняття галузі права. Коротка характеристика деяких галузей права. Поняття інституту права. Предмет правового регулювання. Метод правового регулювання. Співвідношення системи права і системи законодавства.

Тема 8. Тлумачення норм права та їх реалізація

Поняття та види тлумачення норм права. Граматичне тлумачення норм права. Систематичне тлумачення правових норм. Історико-політичне тлумачення норм права. Буквальне, обмежене і розширене тлумачення правових норм. Офіційне і судове тлумачення норм права. Доктринальне тлумачення правових норм.

Форми реалізації норм права: а) використання норм права; б) виконання норм права; в) дотримання норм права. Застосування норм права як особлива форма реалізації. Основні стадії процесу застосування норм права. Поняття колізії правових норм і шляхи вирішення протиріч. Акти застосування правових норм. Характерні ознаки цих актів. Процесуальні (процедурні) норми. Дія норм права (правових актів) в часі, просторі, по колу осіб. Прогалини в праві (поняття). Аналогія закону. Аналогія права.

Тема 9. Правові відносини (правовідносини). Механізм і ефективність правового регулювання суспільних відносин.

Поняття і основні ознаки правових відносин (правовідносин). Структура правовідношення: суб'єкти, зміст, об'єкт. Поняття правоздатності і дієздатності, правосуб'єктності. Поняття правового статусу громадян, юридичних осіб. Характерні ознаки правового статусу. Юридичні факти. Суб'єктивне право і юридичний обов'язок. Передумови виникнення правовідносин.

Поняття механізму правового регулювання суспільних відносин. Структурні елементи правового регулювання. Поняття ефективності правових норм.

Тема 10. Правова поведінка. Правопорядок і правопорушення

Правомірна поведінка і правопорядок. Поняття і причини правопорушень. Види правопорушень. Структура правопорушення.

Тема 11. Юридична відповідальність

Поняття і функції юридичної відповідальності. Підстави та принципи юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності.

Тема 12. Законність як стан суспільного життя у правовій державі

Поняття законності. Законність і природне право. Законність і доцільність. Основні принципи законності. Нові погляди на закон, право і державу в сучасній юридичній літературі.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання					Заочна форма навчання						
		Усього	у тому числі				Усього	у тому числі					
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.		СРС	Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1.	Предмет теорії держави і права. Поняття та сутність держави. Причини виникнення держави	10	2	2	–	–	6	10	2	1	–	–	8
2.	Типи і форми держави. Правова держава та її основні характеристики	11	2	2	–	–	7	14	2	1	–	–	10
3.	Механізм держави	7	2	1	–	–	4	6	–	–	–	–	6

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС
4.	Функції держави	7	2	1	–	–	4	6	–	–	–	–	6
5.	Поняття і сутність права. Принципи і функції права	12	2	2	–	–	8	13	2	–	–	–	11
6.	Право в системі соціальних норм. Норми права та їх структура	12	2	2	–	–	8	13	2	–	–	–	11
7.	Нормативно-правові акти та їх систематизація. Система права і система законодавства	12	2	2	–	–	8	11	–	–	–	–	11
8.	Тлумачення норм права та їх реалізація	11	2	2	–	–	7	10	–	–	–	–	10
9.	Правові відносини (правовідносини). Механізм і ефективність правового регулювання суспільних відносин	8	2	2	–	–	4	9	2	1	–	–	6
10.	Правова поведінка. Правопорядок і правопорушення	12	2	2	–	–	8	9	–	–	–	–	9
11.	Юридична відповідальність	10	4	2	–	–	4	13	2	1	–	–	10
12.	Законність як стан суспільного життя у правовій державі	8	2	2	–	–	4	6	–	–	–	–	6
	Всього годин:	120	26	22	–	–	72	120	12	4	–	–	104

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбаченими тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота здобувачів вищої освіти включає завдання до кожної теми та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.3. У процесі вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти виконують індивідуальні завдання у вигляді рефератів.

4.3.4. Тематика індивідуальних завдань та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.5 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.5. Індивідуальні завдання виконуються в межах часу, визначеного для самостійної роботи здобувачів вищої освіти, та оцінюються частиною визначених в розділі 6 цієї програми кількості балів, виділених для самостійної роботи.

4.3.6. До самостійної роботи може бути зараховано участь у наукових та науково-практичних заходах із виступом, проходження онлайн тренінгів та курсів з тематики навчальної дисципліни.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація;
- 3) експрес-опитування, діалог, дискусія;
- 4) методи активного слухання та методи зворотного зв'язку.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- 1) дискусійне обговорення проблемних питань;
- 2) вирішення ситуаційних завдань;
- 3) складання та розгляд окремих процесуальних документів.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни може проводитися у формах:

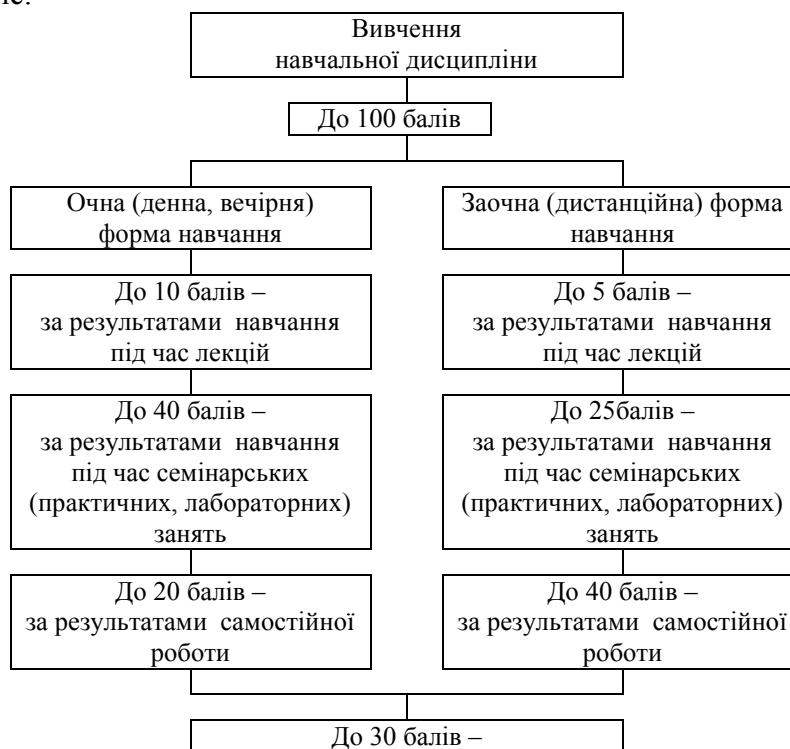
- 1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;
- 2) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;
- 4) складання та обговорення окремих процесуальних документів за ситуаційними завданнями;
- 5) захист підготовленого публічного виступу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену.

Структура екзаменаційного білету: три теоретичних питання.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування студентам балів за результатами навчання здійснюється за схемою, наведеною на рис.

6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів та виконання індивідуальних завдань визначаються в навчально-методичних матеріалах з цієї дисципліни.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основна література:

1. Бурдін М. Ю., Логвиненко І. А., Лазарєв В. В. Теорія держави та права у визначеннях та схемах : довідник. Харків : ХНУВС, 2021. 108 с.
2. Загальна теорія права : підруч. [М. І. Козюбра, С. П. Погребняк, О. В. Цельєв та ін.]; за заг. ред. М. І. Козюбри. К. : Ваіте, 2015. 392 с.
3. Кравчук В. М. Основи держави і права: навч. посіб. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. 192 с.
4. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти): Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Тернопіль: Економічна думка, 2016. 574 с.
5. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: моногр. Харків: Права людини, 2015. 277 с.
6. Макушев П. В., Хрідочкін А. В. Теорія правозастосування: навч. посіб. Дніпро: Гельветика, 2018. 360 с.
7. Попович В.М. Теорія держави і права: концепція, праксеологія та методологія розвитку: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2015. 384 с.
8. Проблеми теорії держави і права (опорні конспекти) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид., змін. й допов. М. В. Кравчук (авт.-упоряд.). Тернопіль : Екон. думка, 2016. 420 с.
9. Рудик П. А. Теорія держави : основні теорії, концепції, підходи до вивчення : навч. посіб. К. : Алерта, 2015. 288 с.
10. Теорія держави і права : підруч. / [Ю. А. Ведерніков, І. А. Сердюк, О. М. Куракін та ін.] ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю. А. Ведерніков. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 468 с.
11. Теорія держави і права : підручник / [О. М. Бандурка, О. М. Головка, О. С. Передерій та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 416 с.
12. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.] ; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. К. : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
13. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права: навч. посібник. Львів: перспективи. 2017. Вип. 58. С. 178-183.

7.2. Допоміжні джерела

1. Актуальні проблеми теорії держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, Є. О. Гіда, А. М. Завальний та ін.] ; за заг. ред. Є. О. Гіди. К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2010. 260 с.
2. Актуальні проблеми теорії держави та права. Ч. І. Актуальні проблеми теорії держави : навч. посіб. [С. М. Тимченко, С. К. Бостан, С. М. Легуша та ін.]. К. : КНТ, 2008. 288 с.
3. Андрусишин Б. Юридичні та фактичні підстави незалежності української держави. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 114- 122.
4. Басін К. В. Юридична відповідальність: природа, форми реалізації та права людини : дис. ... кандидата юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». К., 2006. 214 с.
5. Білас І. Г., Білас Ф. І. Трансформація загальної теорії держави і права у сучасну юриспруденцію та її функціональне призначення у формуванні праворозуміння юристів. *Наше право*. 2015. № 4. С. 5-16.

6. Ведерніков Ю. А. Теорія держави і права : навч. посіб. Ю. А. Ведерніков, А. В. Папірна. К. : Знання, 2008. 333 с.
7. Волинка К. Г. Теорія держави і права : навч. посіб. К. : МАУП, 2003. 238 с.
8. Ганич О. А. Правотворчість в державному управлінні: навч. посіб. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2014. 414 с.
9. Ганьба О. Б. Правові відносини у сфері прикордонної безпеки України: теоретико-правові засади. Дис. ...докт.юр.наук. Спец. 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Івано-Франківськ, 2020. 552 с.
10. Гнатюк М. Д. Правозастосування та його місце в процесі реалізації права : дис. ... канд. юрид. наук. спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Київ, 2007. 211 с.
11. Граціанов А.І. Процес систематизації та уніфікації законодавства і розвиток правової системи України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». К., 2004. 185 с.
12. Євграфова Є.П. Формування системи національного законодавства (деякі питання теорії і практики) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Х., 2005. 21 с.
13. Загальна теорія держави і права: (основні поняття, категорії, прав. конструкції та наук. концепції) : навч. посіб. [О. Л. Копиленко, О. В. Зайчук, А. П. Заєць та ін.] ; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. К. : Юрінком Інтер, 2008. 400 с.
14. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
15. Кельман М. С. Загальна теорія держави та права : підруч. М. С. Кельман, О. Г. Мурашин, Н. М. Хома. 3-тє вид., стереот. Л. : «Новий Світ-2000», 2009. 584 с.
16. Котюк В. О. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. К. : Атіка, 2005. 592 с.
17. Куракін О. М. Механізм правового регулювання: теоретико-правова модель. Дис. ...докт.юр.наук. Спец. 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Харків, 2016. 436 с.
18. Машков А. Проблеми теорії держави і права: співвідношення та межі. Київ:К.І.С.,2011 . 344 с.
19. Наливайко Л. Р., Беляєва М. В. Політична функція Української держави: теоретико-правові та конституційно-правові засади: моногр. Київ: ХайТек Прес, 2013. 316 с.
20. Оніщенко Н. М. Методологія теорії держави і права (деякі аспекти розгляду). *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2016. Вип. 71. С. 3-20.
21. Панчук І. О. Правосвідомість як фактор утвердження демократичних основ державного та суспільного ладу України. Дис. ...канд.юр.наук. Спец. 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Київ, 2015. 219 с.
22. Погорелов Є. В. Кодифікаційна діяльність в правовій системі України (загальнотеоретичний аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Х., 2000. 18 с.
23. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посіб. Л.: Край, 2008. 224 с.
24. Саміло Г. О. Теорія держави і права: Навчальний посібник. Запоріжжя: Просвіта, 2010. 348 с.
25. Сухонос В. В. Теорія держави і права: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2005. 536 с.
26. Теорія держави і права : навч. посіб. [А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін.] ; за заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. К. : Юрінком Інтер, 2002. 368 с.
27. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. [О. В. Зайчук, А. П. Заєць, В. С. Журавський та ін.] ; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. К. : Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
28. Тетарчук І., Дяків Т. Теорія держави і права: навч. посіб. К.: Центр навчальної

Чорноморденко І. Позанаукова і наукова методологія. Постановка проблеми. Університетська кафедра. 2018. № 7. С. 85-92.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Лекційний курс теорії держави і права К. О. Клименка. URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PL1pQPZ4Ls__R1GwIpdgOY6Jjavmlcodm7.
2. Лекційний курс теорії держави і права А. В. Коваленка. URL: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLoPiPopuNscfXYKNs4WYvfyHP0JNzzYqQ>.
3. Література з теорії держави і права. URL: https://zadachi-z-prava.blogspot.com/p/blog-page_11.html.
4. Література з основ теорії держави і права. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1fdngFJi_L1jbrudfFcAOh7_IEDqCBuLF?usp=sharing.
5. <http://www.president.gov.ua> – офіційний сайт Президента України.
6. <http://www.rada.gov.ua> – офіційний сайт Верховної Ради України.
7. <http://www.kmu.gov.ua> – офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
8. <http://www.minjust.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства юстиції України.
8. <http://studies.in.ua/aktualni-problemy-teorii-derzhavy-ta-prava-lekcii.html> – конспект лекцій з курсу "Актуальні проблеми теорії держави та права"